

בשיטת ר"ת גופא להוכיח במישור שלר"ת וסייעתו המציאות באר"י לא משנה מאומה ואדרבא עיקר דברי ר"ת וסייעתו נאמרו על אופק אר"י ובבל, וכמבואר באריכות במכתביי הקודמים.

הכ"ד הכו"ח ביקרא דאורייתא קשוט

ונביאוהי קשוט

יחיאל בויס

פציה"ק קרית צאנו נתניה

בעניני זמן בין השמשות

לכבוד מערכת בית אהרן וישראל

בחבורות האחרונות נמצא מו"מ בענין שיטת ר"ת בעקבות ההערה שבפירוש רבינו חננאל פסחים (מהדורת וגשל) עמ' רב הע' 15א שדברי ר"ת בענין זמן השקיעה אינם אמורים [קרי מתאימים] בארץ ישראל. לכן ראיתי לנכון עתה לחזק קביעה זו עפ"י כמה עדויות בענין זה מגדולי ישראל.

ראשית בקובץ שערי ציון ח"א (י"ם תשמ"ח יו"ל ע"י כולל אמרי - יושר תורת כהנים) כותב הגאון רבי שמואל אויערבך שליט"א כדלהלן: ובזה נבין במה ששמענו מהרבה גדולים שכשהגיעו לאה"ק אמרו שהמציאות מוכרחת כאן כשיטת הגאונים והגר"א. [וכן שמעתי מנכדי הגאון ר"א שאג ז"ל שבתחילת בואו לעיה"ק ירושלם היה מרעיש על מה שלא חוששים לדעת ר"ת ורמב"ן ושאר ראשונים, ואח"כ לא נשמע קולו. וכאשר נשאל השיב שע"י שרואה כל לילה ולילה מציאות הדברים הוכרע אצלו שכן האמת כהגאונים והגר"א] וכו'. הא חדא.

עוד כתב שם בשם החזו"א בענין זה וז"ל: "והנני להעיד נאמנה מה ששמעתי מפי הרב הגאון בעל אורות חיים ז"ל בעת שעמד להו"ל חבורו ושם פעמיו לרבינו הגדול בעל חזו"א זיע"א לשמוע חו"ד הטהורה. ומיד כאשר חזר ירושלימה סיפר לי [כמין ימא לטיגנא] אשר רבינו ז"ל אמר בעז ובתוקף דעת קדושת תורתו שהלכה זו הוכרעה וביחוד ע"י רבנו הגר"א ז"ל ואין בה ספק. ויראתי להעלות על הכתב כל לשונו הק' אשר אמר לי עכ"ל".

ובאמת שדי בזה, אלא שלאחרונה אמר לי חכ"א שליט"א שהיה בשעתו מבאי ביתו של הגאון מטשיבין זצ"ל דהגאון הנ"ל עביר עוכדא במוצ"ש בדברים שיש בהם חילול שבת קודם זמן ר"ת. וכן ידוע גם מהרה"ק רבי אהרן זצלה"ה מבלו שלא החזיק להלכה במוצ"ש כר"ת.

ולסיום כיון שספרו של הר"י שווארץ^א בענינים אלו אינו מצוי כלל, לכן נראה לנכון להעתיק כאן את דבריו בענין זה וז"ל:

ואם תקשה איך יעלה על הדעת לומר שלא ראה רבינו הגדול זה פעם אחת המציאות שלא יש בין שקיעת החמה ובין צה"כ זמן גדול כמו שכתבתי.

ואען ואשיב ידוע חדע שאיש האלקים זה היה במדינת צרפת ובחלק הצפוני מדינה זאת השחר והנשף מתקופת ניסן עד תשרי בערך 2 עד 3 שעות ויותר. ואפשר שסבר שלא משערינן בכוכבים שכתבתי בכונת הירושלמי, כ"א בכוכבים יותר קטנים הנראים זמן הרבה אחר השקיעה. וא"כ בשני אופנים אלה נמצא לפעמים שיש זמן 4 מיל בין שקה"ח עד צה"כ. ומוכח שכל דבריו ע"פ המציאות אשר לפניו במדינה ההיא אשר יושב בה (ובזה הסירותי תלונות המצפצפין שרבותינו בעלי התוספות ח"ו לא ידעו המציאות ומי יתן החרש יחרישו ותהיה להם לחכמה).

אכן מאחר שידענו שכל שעות בענין זה זמניות הם והכל יש לחשב או על פי המציאות א"י ובכל מקום מחברי המשנה והש"ס וגו'. או ע"פ המציאות בקו המשוה אמצע העולם. וא"כ כל הקושיות והתימות שכתבתי כנגד סברא הנ"ל כולם אמת ויציב. והבן:

א) עליו כותב הגרמ"נ כהנא זצ"ל (מגדולי הרבנים לפני למעלה ממאה שנה וראש ישיבת עץ חיים): שוב ראיתי להרב החכם המפורסם מוהר"ר יהוסף שווארץ בספרו תבואות שמש שכתב ג"כ כנ"ל וכו'. [ר' שפתי ישנים (י"ם תשכ"ח) בתשובתו בענין תפלה כוותיקין]. מלבד זה היה ידוע לצדיק גדול ויר"א.

וקצת ראה לדברי מצאתי בתוספו' בד"ה ואין בין תקופה לתקופה במסכת עירובין נ"ו ע"א שנוכר שם שיום ארוך ולילה ארוך הוא 18 שעות. וזה דוקא באופק חלק הצפון לא באופק א"י ובבל. עכ"ל.

וראה גם בתשובתו של בעל "אור היום" (מכת"י) בסו"ס חיי אריה (מהדו"ח חש"ד וחמ"ד) שהמציאות בא"י כהגרא, וע"ש מש"כ לבאר דברי השו"ע בס' רסא, סעי' ב שאינו סותר לזה ואכ"מ.

ולענין מש"כ בהערה לפי' ר"ח פסחים שם, בשם רבי עקיבא איגר וצ"ל עפ"י מש"כ חתנו הגר"ח ש בירנבוים וצ"ל "וכברור בעיני שלא זו מר"ת בין להקל בין להחמיר". נראה ברור בעיני שאין הכונה שהקל במלאכה בערב שבת לפי זמן השקיעה של ר"ת, דודאי דלא מסתבר כן, דלמה לא יחוש מספיקא לשיטת הגאונים דפליגי על ר"ת (ויתכן דכוונתו לענין מילה בשמיני). וכן שמעתי מהגרש"א שליט"א שמהרי"ג שטרן וצ"ל (נכד החת"ס) אמר לו כשראה מכתב זה דאין האמת כן, דלענין מלאכה בע"ש החמירו בבית אבותיו וקניו יותר מזמן הגר"א ונהגו להקדים ולהפסיק במלאכה לפי שיטת היראים.

דוד מצגר

דברים המעונים בירור במפרשי השו"ע

לקראת העריכה הסופית של השו"ע השלם - הלכות פסח שע"י מכון ירושלים, הננו פונים לעזרת הציבור לפתור כמה ענינים שלא הצלחנו לפותרם.

א. ידוע שלתוך הבאר היטב הוכנסו הוספות מבעל האשל אברהם אופנהיים משנת תקכ"ח, ומופיעים בשו"ע המצויים בסוגריים. מצאנו שבכמה מקומות שבהוספות הנ"ל מובא החק יעקב או הח"י, אך לא נמצא בחק יעקב שלפנינו ולא בחק יוסף. בסימן תכט בבאר היטב ס"ק ה כתוב "ובש"ס דמנחות הטעם... עיין חק יעקב הנ"מ". ועוד שם בס"ק ח כתוב "וח"י מסיים פון חזי מאי עמא דבר". בחק יעקב שלפנינו ס"ק ז כתוב כן אך בנושא אחר. בסימן תמד ס"ק ח כתוב "וח"י העלה דוקא חתן...". בסימן תמח ס"ק ח כתוב "ובזה בריעבד אין לאסור... ח"י".

ב. בסימן תמח בשערי תשובה ס"ק ה כתוב "אם שהה חמץ בפסח עפ"י הוראה בטעות אם מיקרי אונס... ועיין בשו"ת בית אפרים חלק אה"ע". לא מצאנו.

ג. בסימן תמט בפרי מגדים משבצות זהב כתוב "ועשכ"ג בא"ח בכללים ס"ס בחד ענינא מצטרפין...". לא מצאנו בשיירי כנסת הגדולה באורח חיים בכללים.

יחיאל ולר

ישיבת אליהו - שלוחת מכון ירושלים, חולון

בענין נרות משמן קרוש לחנוכה

לכבוד מערכת בית אהרן וישראל

ראיתי מאמר מהרב יונתן וינר שליט"א בענין נר חנוכה שמן קרוש וכתב שם דיין מבושל שפסול יש אומרים שנשתנה מבריותו ויש אומרים שרק אם השתנה לגריעותא. וכתב לפי זה שאם הטעם שנשתנה מבריותו גם שמן כבוש שנשתנה מבריותו אינו מועיל.

וחימה שהלא מקור דברי הרא"ש בגמרא בבכורות דף י"ז. זבח ונסכים, מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו. ולפי"ז גם בקידוש שכנגד ניסוך מן היין יש פסול של שינוי. ולפי"ז ברור שאין לזה כל קשר לשמן המנורה, דשם אין פוסל נשתנה מבריותו.

ומה שיש טעם אחר שנשתנה לגריעותא וכן נחלקו התוספות והרמב"ן בבבא בתרא דף יט. מדוע יין מעושן פסול לדעת הרמב"ן משום שנשתנה לרעת התוספות אף משום שמזיק וכפי ששמעתי סברא מהגרי"מ פינשטיין שליט"א שרק אם נשתנה מתחילת ברייתו. וכן מה שמבואר בבבא בתרא צד"י יין שריחו רע שהרשב"ם כתב שהטעם הוא מצד הקריכהו נא לפחתך ואילו הנימוקי יוסף כתב מצד שנשתנה, (עיין שם בבכורות נשתנה ריחו וטעמו) ונחלקו בשאלה הנ"ל כיון שלא נשתנה מתחילת בריאתו.

אליעזר יחיאל קונשטמב.